

Finansutskottets betänkande

1983/84:18

om beräkning av särskilt basbelopp

Motionen

I motion 1983/84:96 av Nils Carlshamre m. fl. (m) väckt med anledning av proposition 1983/84:40 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. hemställs i yrkande 4 att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet att redovisa ett årsbasbelopp beräknat utifrån konsumentprisernas förändring och utan avbrott för genom politiska beslut åsamkade nivå-sänkningar.

I motionen behandlas ett antal förslag inom det socialpolitiska området.

Motionärerna anför bl. a. att en bättre värdesäkringsmetod för pensioner än basbeloppsindex bör skapas. De lägger emellertid inte nu fram något yrkande med denna innebörd men aviserar att de skall återkomma till frågan i annat sammanhang. För år 1984 godtar motionärerna den nivå på basbeloppet som regeringen förordar. De kan däremot inte acceptera förslaget om att en särskild devalveringsavdragsklausul skall skrivas in i 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring. Förslagen har i denna del remitterats till socialförsäkringsutskottet.

Motionärerna anför i detta sammanhang också att det ursprungliga sättet att beräkna basbeloppet bör återupptas. Basbeloppet bör sålunda framräknas utan avbrott för nivå-sänkningar som är åsamkade genom politiska beslut. I likhet med vad som gällt alltsedan år 1982 bör det dock fastställas årsvis.

Den av motionärerna förordade basbeloppsserien skall återspegla konsumentprisutvecklingen och vara tillämpbar inte minst inom det civilrättsliga området. Den bör tillerkännas författningsmässig status, dock inte inom ramen för lagen om allmän försäkring.

Utskottet

Utgående pensioner och andra förmåner enligt lagen om allmän försäkring justeras med hänsyn till prisutvecklingen med hjälp av ett basbelopp som fastställs av regeringen. Detsamma gäller vissa andra pensionsförmåner liksom studiemedel, bidragsförskott, arbetsskadeförsäkring m. m. Basbeloppet har successivt också fått betydelse inom vitt skilda fält på det civilrättsliga området.

Regleringar knutna till basbeloppet återfinns sålunda inom familjerätten i fråga om t. ex. underhåll till fränskild make och barn samt inom skadeståndsrätten och associationsrätten.

Såsom lagutskottet framhöll i ett yttrande till socialförsäkringsutskottet år 1980 (LU 1980/81:3 y) torde det inte heller vara helt ovanligt att villkor med anknytning till basbeloppet tas in i olika civilrättsliga avtal. Lagutskottet pekade i sammanhanget på att en mängd standardavtal inom försäkringsbranschen bygger på basbeloppet. Ofta föreskriver villkoren att ersättningar ur försäkringar skall utgå i viss närmare angiven relation till basbeloppet. Detta gäller, framhöll lagutskottet, vissa kollektiva försäkringar som industrins och handelns tilläggs pension (ITP) samt avtalsgruppsjukförsäkring och tjänstegrupplivförsäkring men också en mängd privata försäkringar som trafikförsäkring, barn- och ungdomsförsäkring och privata olycksfallsförsäkringar. Beträffande hemförsäkringen använder flera bolag villkor om försäkringsbeloppens storlek som är anknutna till basbeloppet. Ibland är den självrisk som försäkringstagaren skall stå för bestämd i relation till basbeloppet. Så är exempelvis i allmänhet fallet med företagsförsäkringar. Lagutskottet påpekade avslutningsvis att i vissa försäkringsbolag förekommer det att premierna för livförsäkringar bestäms i förhållande till basbeloppet.

Fram till och med år 1980 fastställdes basbeloppet för en månad i sänder med ledning av förändringarna i konsumentprisindex.

Hösten 1980 beslöt riksdagen (prop. 1980/81:20, SfU 14, rskr 84) att ändra beräkningsgrunden för basbeloppet. Detta knöts då till en särskild index, kallad basbeloppsindex. Ändringen innebar att man skulle bortse från förändringar i energipriser och inte längre ta hänsyn till den inverkan som ändrade indirekta skatter, tullar och avgifter har på det allmänna prisläget samt att tillägg skulle göras för subventioner. De nya reglerna tillämpades första gången på basbeloppet för januari 1981.

Nästa ändring gjordes ett år senare då man övergick till att fastställa basbeloppet årsvis. Samtidigt slopades bestämmelsen att basbeloppet fick ändras endast om prisläget hade ändrats med minst 3 % sedan närmast föregående justering. Det nya helårsbasbeloppet tillämpades för första gången år 1982.

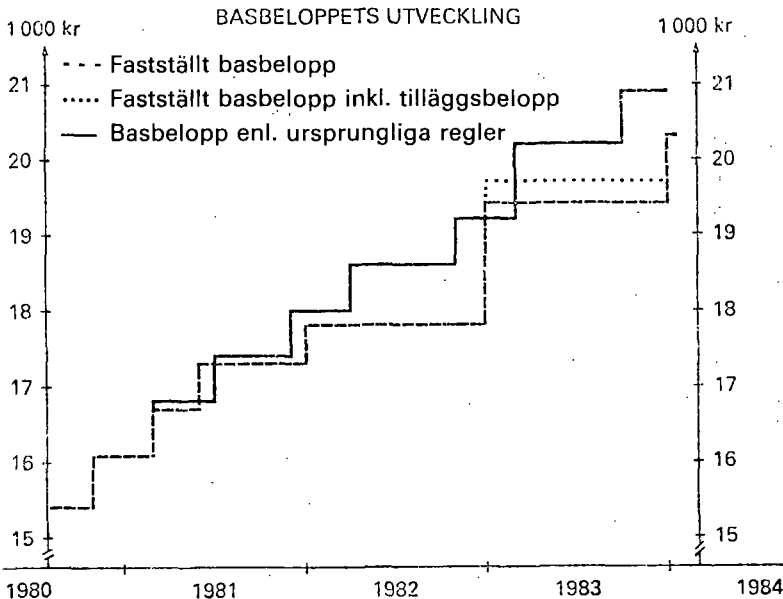
År 1983 infördes ett särskilt tilläggsbelopp till basbeloppet (prop. 1982/83:55, SfU 13, rskr 101). Tilläggsbeloppet, som uppgår till 300 kr., används vid beräkning av storleken av utgående folkpensions-, tilläggs pensions- och delpensionsförmåner samt arbetsskadelivräntor m. m. Ett motsvarande tilläggsbelopp ligger till grund för beräkningen av utgående studiemedel under år 1983.

I proposition 1983/84:40 föreslås att basbeloppet åter skall knytas till konsumentprisindex. I likhet med vad som f. n. gäller skall basbeloppet fastställas för kalenderår på grundval av prisutvecklingen under föregående år. Vid beräkningen av 1984 års basbelopp skall emellertid avräkning göras för den del av prisstegringen som fram till utgången av år 1983 är föranledd av förra årets devalvering. Denna priset effekt beräknas motsvara 4 %. Enligt förslaget skall det särskilda tilläggsbeloppet slopas och ersättas av bl. a. höjd

grundnivå inom folkpensioneringen.

Basbeloppet inklusive det särskilda tilläggsbeloppet har för år 1983 fastställts till 19 700 kr. Beräknat enligt de ursprungliga reglerna hade basbeloppet i dag (december 1983) uppgått till 20 900 kr.

Skillnaden mellan det officiellt fastställda basbeloppet och basbeloppet enligt de ursprungliga reglerna framgår av nedanstående diagram som belyser utvecklingen sedan oktober 1980.

Till grund för justeringen av det officiellt fastställda basbeloppet ligger statistiska centralbyråns undersökningar av konsumentprisernas förändringar. Resultatet av dessa undersökningar offentliggörs varje månad i en särskild meddelandeserie som statistiska centralbyrån ger ut (Statistiska meddelanden, serie P – priser och konsumtion). Förutom gällande basbelopp redovisas i detta sammanhang storleken av ett basbelopp beräknat enligt de ursprungliga reglerna.

I motion 96 föreslås att det ursprungliga sättet att beräkna basbeloppet skall återupptas, men att nivån skall justeras endast en gång per år. Ett sådant basbelopp skall återspegla konsumentprisernas utveckling och framräknas utan avbrott för nivå-sänkningar som är åsänkade genom politiska beslut.

Basbeloppet kommer, som motionärerna begär, att åter knytas till konsumentprisindex. Det kommer också att fastställas för ett år i sänder. Räknat från år 1984 kommer således det officiellt fastställda basbeloppet att utvecklas enligt konsumentprisindex.

Såsom framgår av diagrammet har de emellertid upprepade ändringarna av beräkningsgrunden medfört att det uppstått ett gap mellan de båda

basbeloppsserierna. Detta gap uppgår i december 1983 till 1 200 kr., om det särskilda tilläggsbeloppet medräknas, och i annat fall utgör det 1 500 kr. För januari 1984 kan motsvarande gap beräknas minska till 600 kr.

Basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring har fått vidsträckt användning även utanför den sociala försäkringens område, inte minst inom det civilrättsliga området. Med hänsyn till att man därvid ofta utnyttjat basbeloppet i tron att det givit uttryck för konsumentprisernas utveckling har detta förorsakat problem. Utskottet har därför förståelse för motionärernas synpunkter.

Enligt utskottets mening bör klara normer skapas för hur det officiellt fastställda basbeloppet skall tolkas och tillämpas. Praktiska skäl kan tala för att basbeloppet är enhetligt och inte varierar mellan olika rättsområden. Å andra sidan finns det intressen som motiverar särregleringar och att ett okorrigerat "basbelopp" fastställs och används vid sidan av det som tillämpas inom ramen för lagen om allmän försäkring. Regeringen bör ges i uppdrag att närmare överväga denna fråga.

Vad utskottet nu anfört bör ges regeringen till känna.

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av motion 1983/84:96 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om beräkningen av ett särskilt basbelopp.

Stockholm den 6 december 1983

På finansutskottets vägnar

ARNE GADD

Närvarande: Arne Gadd (s), Paul Jansson (s), Nils Åsling (c), Per-Axel Nilsson (s), Lennart Blom (m), Christer Nilsson (s), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Torsten Karlsson (s), Hugo Hegeland (m), Carl-Henrik Hermansson (vpk), Gunnar Nilsson i Eslöv (s), Anders Andersson (m), Kenth Skårvik (fp) och Bo Krogvig (s).